

תורה בשבת שהריהו דש כלאחר יד כיון שאינו נוטל האוכל ומפרקו בידו ממש אלא מולל השבולת והדגן נופל, ואין דרך לעשות כן אלא בכלי המיוחד לדישה (עפ"י שו"ע הגר"ז שם), אלא שבשבת אסור לעשות כן מדרבנן וביום טוב התירו. ויש סוברים שאיסור תורה הוא וחייב משום 'מפרק' בשבת (עפ"י ר"ח שבת עג: והערוך 'פץ' בשם גאון). ומכל מקום ביום טוב מותר אף בלא שינוי (ער"ן על הרי"ף ובחדושי הר"ן תלמיד הרמב"ן; מ"מ יום טוב ג, טו בדעת הרמב"ם). ויש המצריכים שינוי אף ביום טוב (ערש"י ותוס' יג: ר"ן ורשב"א).

*

מי ימלא גבורות ה' – ישמיע כל תהלתו. מהרבי ר' זושא מאניפאלי: מי יכול 'למולל', כלומר להפריד ולהמתיק הגבורות – מי שישמיע כל תהלתו, שאומר כל ספר תהלים בפעם אחת (תשואות חן ויגש).

וכן מובא בשם כמה צדיקים, שאמירת תהלים בלא הפסק מסוגלת לכל דבר – עפ"י אסיפת אמרים; אמרי פינחס ג, קנא ועוד. מובא בתורת הרבי ר' זושא' עמ' עז.

דף יג

'הא רבי הא ר' יוסי בר' יהודה... למוללן במלילות – רבי מחייב...'. לפרש"י, לרבי זכאי בהרמה ביום טוב כשהכניס שיבולים למוללן במלילות והרי אינן טעונות דישה ומירוח האסורים ביו"ט. והקשו בתוס' אדרבה, כיון שלרבי הכנסתן זהו גרנן אם כן נתחייבו מאתמול ומדוע זכאי להפריש ביום טוב. ולכאורה נראה שלפרש"י מדובר כשהכניסן ביום טוב עצמו.

ואולי אפילו הכניסן מערב יום טוב, מדובר שהכניסן כדי להצניע ולמולל מעט מעט לעתים, ועתה ביום טוב חפץ למולל מעט. וכיון שבשעה שהכניס לא היו מזומנות לאכילה באותה שעה, לא היה צריך להפריש [ודומה לסברא שבתוס' (ט. ד"ה גלגל) שאף אם גלגל בערב יום טוב, כיון שנגמרה הלישה רק ביו"ט ואז הרגילות להפריש, אין אומרים היה לו להפריש מאתמול].

'ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי משכחת לה כגון שהכניס שבלין לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן למוללן ביום טוב דטבלא ביומיה'. אף על פי שלרבי יוסי ברבי יהודה המכניס למלילות פטור מאחר ואין כאן גורן, זהו דוקא כשמכניס כדי למוללן שמכניס מעט מעט ולא כרי, אבל הכניס לצורך עיסה יש כאן כרי וכשנמלך למוללן הרי נתגלה למפרע שהכנסתן זו היא גמר מלאכתן (עפ"י פני יהושע).

לכאורה נראה לפי זה שה"ה כשהכניס כמות גדולה כדי להצניע ולמוללן מעט מעט בעתיד, חייב לעשר. ואולם מלשון רש"י ותורי"ד משמע הטעם שמפני שחל חיוב כשהכניס לעיסה. ויש לומר שרק כשהכנסת השיבולים בכל הכמות היתה לצורך, נחשבת כתחילת עשיית הכרי ויכולה להחשב 'גמר מלאכה' אם יוברר שאין צריך עוד מירוח אחר, משא"כ כשמלכתחילה הכניס למלילות, אין ההכנסה נידונית ככרי כלל, אפילו הכניס הרבה.

'איכא דאמרי אמר אביי: מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל אסורייתא לא טבלא'. לפרש"י סברות שתי הלשונות מתהפכות מן הקצה אל הקצה [ובתוס' עמדו שלא מצינו כגון זה בכל התלמוד. וע' גם בהגר"א יו"ד שכ סק"ה. וע' במצוין ביוסף דעת קדושין עה. ובתור"פ נראה שעיקר הקושיא הוא על הניגוד בדבר התלוי

במנהג העולם, הלא פוק חזי כיצד נוהגים. וצ"ע לפי"ז מה הועילו התוס' בתירוצם הלא גם לפיו לל"ק בקטניות רגילים אנשים יותר להכניס מעט משיבולים ולל"ב להפך].
 ויש מפרשים שאין כאן היפוך סברות כי טעם ה'איכא-דאמרי' שבקטניות הכל מודים שפטור הוא מפני שכל עיקר חיובן מדרבנן (מובא במאירי; צ"ח).

'אמר רבא: קנסא'. רש"י פירש קנס על שהקדים וגרם להערים לעבור על דברי תורה ששינה מסדר המעשרות ואיחר התרומה למעשר. ואולם יש אומרים שאין איסור לא תאחר אמור אלא לאחר עשיית הכרי אבל בעודם שיבולים שעדיין לא חל חיוב תרומה, אין עוברים בלאו זה בהקדמת המעשר (ע' מנחת חינוך עב ודובב מישרים ח"א קכא - עפ"י רש"י שבת קכו. וכן העירו מהירושלמי תרומות ג,ג. וע"ע במצוין בתמורה ד בסיכומים). ויש לפרש הקנס על שמנע תרומה גדולה מאותם פירות. וכן פירש הרמב"ם (תרומות ג,ד). וע"ע שבת הלוי ח"ב קצא.

ולפי שני הפירושים משמע שאם הקדים תרומה גדולה למעשר בשיבולים, אין צריך הלוי לעשות גורן, שאין על מה לקנסו. ואולם בתוספתא (תרומות א) ובירושלמי (שם ב) מבואר שמעיקר הדין הוא להפריש תרומת מעשר מדבר שנגמרה מלאכתו דוקא, כשם שתרומה גדולה ניטלת מן הגמור, שהרי עיקר הכתוב כדגן מן הגורן בלוי הוא נאמר, וממנה למדים לתרומה גדולה. וא"כ אפילו הופרשה תרומה גדולה מקודם, צריך הלוי לגמור מלאכתם קודם שמפריש תרומת מעשר (ע' משנה למלך תרומות ג,ג).
 ותלמוד שלנו יתכן שסובר שמן הדין אין הלוי חייב להפריש יותר ממה שקיבל הוא, ועל כן אין מסתבר להצריך גמר מלאכה בתרומת מעשר. ועוד י"ל, אף אם נוקט ש"ס דילן כהירושלמי להצריך 'דגן' בתרומת מעשר כבתר"ג, אך כיון שחידש רבי אבהו ששמו טובלו לתרומת מעשר, הרי זה עצמו מהוה גמר מלאכה ושם 'דגן' עליו.
 ויתכן לאחד הדברים ולפרש שזה עצמו טעמו של ר' אבהו ששמו טובלו, מפני שזהו המעשר שקיבל הלוי ומסתבר שמוה יכול להפריש לכהן, וממילא מוכח שזהו גמרו. ושמוא זו כוונת רבא להלן 'הואיל ויצא עליו שם מעשר' כלומר 'עליו' כמות שהוא בלא גמר מלאכה. ומיושבת תמיהת הרשב"א מה הוסיף רבא בדבריו על דברי ר' אבהו, ומדוע לא הזכיר רבא את עיקר הטעם משום 'מעשר מן המעשר' כפרש"י.

(ע"ב) 'ומה ראית'. מפשט דברי רש"י (כאן ובפסחים לה) משמע שהקושיא היא לומר להפך; הקדימו בשבילים חייב בתרומה גדולה והקדימו בכרי פטור (וכן פירש הריטב"א בעירובין לא, ע"ש). ויש ליתן טעמים בדבר; הקדימו בשיבולים מסתבר לחייב את הלוי מפני שהיה לו לידע שלא הופרשה תרומה גדולה שאין הדרך להפרישה בשבילים, משא"כ בכרי, היה הלוי סבור שכבר הורמה התרומה (עפ"י תורא"ש עירובין שם בשם רבנו מאיר).

ועוד, בהקדימו בכרי כבר חל חיוב הרמת תרומה על בעל הבית, הלכך י"ל שפטרה תורה כשבא המעשר ליד הלוי, שכלפיו אינו טבול אלא לתרומת מעשר. משא"כ כשהקדימו בשיבולים שלא נתמרה אצל בעל הבית אלא ביד הלוי, יש מקום לומר שחל על הלוי חיוב תרומה גדולה במירווחו. ומתוך שסברא יותר לחייב את זה שכבר נעשה דגן מקודם, שלא פקע חיובו (עפ"י שפת אמת שם).
 והתוס' ועוד ראשונים פירשו השאלה [בשונה ל'מה ראית' שבשאר מקומות] מה ראית לחלק בין הקדימו בכרי להקדימו בשיבולים, אמור בשניהם שפטור הואיל ולא הוקבע עדיין למעשר, ורק כשראה פני הבית מקודם חייב.

'המקלף שעורין מקלף אחת ואוכל...'. האחרונים דנו מדוע אין בכך משום איסור דישוה, וטעמים שונים נתנו בדבר; יש מפרשים מפני שצורת מלאכת דישוה היא בדחיקת האוכל והוצאתו מתוך הקליפה ולא בעשיית מעשה בקליפה להסירה (מגן אבות לגר"מ בנט, 'דש'. וכן דעת השואל בשו"ת שבט הלוי ח"ג מב – ובוה רצה להתיר אכילת בטנים ע"י קילוף קליפתם הקשה – ואילו המחבר שם דחה באריכות חילוק זה מהלכה).

בספר בית ישי (סו"י יז) כתב גם כן כסברא זו [לפולפולא ולא להלכה] אלא שסייג וכתב שחילוק זה נכון רק באופן שתכלית המלאכה ותוצאתה שונה ממלאכת דישוה וכגון מקלף שעורים לאכלן מיד, משא"כ באופן הדומה לדישה בתוצאה כגון על מנת לבשל וכד' מלאכה המיוחדת לבני אדם, בוה אין חילוק אם עושה הפעולה באוכל או בקליפה.

יש מי שכתב [דלא כדעת המגן-אברהם ועוד פוסקים] שלא אמרו בגמרא התר אלא בשעורים שיש להן קליפה נוספת והרי לא נשלמה הדישה, משא"כ בחטים ושאר דברים (עפ"י אגלי טל 'דש' – בפירוש דברי התוס').

ובשבט הלוי ח"א עט הקשה על כך מכמה צדדים).

ויש אומרים הואיל ועושה כן ביד ולא בכלי, אין זו דרך דישוה (עפ"י באור הלכה סו"י שכא. יש מי שפירש דבריו דוקא באופן זה שמקלף אחד אחד, כיון שאין הדרך לעשות כן אלא הרבה ביחד ובכלי – עפ"י שבט הלוי ח"א עט. ונקט חילוק זה לעיקר. ע"ש בהרחבה).

'המקלף שעורין – מקלף אחת ואוכל. ואם קלף ונתן לתוך ידו – חייב... המולל מלילות של חטים – מנפח על יד על יד ואוכל, ואם נפח ונתן לתוך חיקו – חייב'. משמע שמלילה שונה בוה מקילוף, שהמולל מולל כאחת כל מה שבידו הלכך דרך אכילה היא ולא דרך גורן עד שיניח בתוך חיקו, משא"כ קילוף הנעשה בכל גרעין לבדו, כאשר מקלף כמה ביחד אפילו לא נתן לחיקו אין זו דרך אכילה אלא דרך גורן (עפ"י חזון איש מעשרות ד, טז).

ויש מפרשים חילוק אחר; במלילות מדובר שלא הסיר קליפת הגרעין אלא קליפת השיבולת, ולכך דרכו להחזיר את המותר אל הגורן או לערבו עם שאר התבואה, משא"כ מקלף שעורים דהיינו קילוף הגרעינים, הואיל ושוב אינו מחזיר המותר, אפילו קילף רק שלש נתחייב במעשר כמובא בתוספתא (עפ"י פירוש הגר"א לירושלמי מעשרות ד, ג).

'כיצד מנפח? אמר רב אדא בר אהבה אמר רב: מנפח מקשרי אצבעותיו ולמעלה...'. רש"י ותוס' פירשו לענין שבת.

ויש ראשונים שפירשו לענין התר אכילה בלא עישור, שלרב אדא בר אהבה אם מנפח בכף ידו הרי זו אכילת קבע ואסור בלא שיעשר (עפ"י הראשונים מפרשי המשנה מעשרות ד, ה).

דף יד

'בית שמאי אומרים: תבלין נדוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור'. לפרש"י התבלין אינו צריך שינוי ממש כמו המלח [מאותו טעם המבואר בגמרא אליבא דבית הלל], אלא שינוי קטן, מדוך של עץ במקום של אבן.

ויש מי שפירש שהתבלין צריך כתישה הדק היטב, והפסד גדול הוא למי שאינו עושה כן לפיכך דרכו תמיד במדוך של אבן, על כן הצריכו לשנותו ביום טוב למדוך של עץ. לא כן המלח, פעמים שהוא נדוך אף בחול בשל עץ ולכן הצריכו בו שינוי אחר; לדוך בפך (= קערת חרס עבה) במקום המכתשת,